Výpočet sazeb v neživotním pojištění

Martin Branda

Univerzita Karlova v Praze
Matematicko-fyzikální fakulta
Katedra pravděpodobnosti a matematické statistiky

Nadační fond pro podporu vzdělávání v pojišťovnictví
2015

Obsah

Obsah

Cíl projektu

- Hlavním cílem projektu je seznámit studenty magisterského oboru Finanční a pojistná matematika na MFF UK s klasickými a moderními přístupy k tvorbě (matematických) sazeb v neživotním pojištění.

Praktické zkušenosti

Moje zkušenosti:

- 5 let spolupráce s VIG ČR (ČPP, Kooperativa)
- Sazbování pro VIG Chorvatsko
- Workshop ve Varšavě pro skupinu VIG (nejen polskou část)
- Odborné články
- Prezentace na konferencích (Haag, Vídeň, Lisabon)

Absolvované workshopy:

- PriceWaterhouseCoopers – jednodenní workshop (Praha, konzultanti z Dublinu)
- Tower Watson: Emblem – demonstrace (Praha)
- Earnix for Market Pricing – demonstrace a workshop (Praha – Ernst & Young, Varšava – zakladatel)
- European Actuarial Academy: dvoudenní workshop (Praha)

Studentské práce

- *: *Tvorba optimálních sazeb v neživotním pojištění* (bakalářská práce, měla navázat diplomová práce)
- **: *Optimalizační přístupy k sazbování v neživotním pojištění* (bakalářská práce)
- ***: *Klasické a moderní přístupy k sazbování v neživotním pojištění* (diplomová práce)

Obsah

Klasické přístupy k sazbování

Označíme L náhodnou ztrátu, $\mu_L = \mathbb{E}[L]$ její střední hodnotu, $\sigma_L^2 = var(L)$ její rozptyl.

- Sazba založená na střední hodnotě: $P(L) = (1+\rho)\mu_L$, $\rho \geq 0$
- Princip rozptylu: $P(L) = \mu_L + \alpha \cdot \sigma_L^2$, $\alpha > 0$
- Princip směrodatné odchylky: $P(L) = \mu_L + \alpha \cdot \sigma_Z$, $\alpha > 0$

Klasické přístupy k sazbování

Přístupy založené na mírách rizika, $\varepsilon \in (0,1)$ (obvykle malé):

- Hodnota v riziku (Value at Risk):

$$VaR_{1-\varepsilon}(L) = \min z : \; P(L \leq z) \geq 1 - \varepsilon$$

- Tail Value at Risk:

$$TVaR_{1-\varepsilon}(L) = \mathbb{E}[L | L > VaR_{1-\varepsilon}]$$

- Podmíněná hodnota v riziku (Conditional Value at Risk):

$$CVaR_{1-\varepsilon}(L) = \min z + \frac{1}{\varepsilon}\mathbb{E}[L - z]^{+}$$

Více v Tse (2009).

Obsah

Tarifní třídy

Vytváříme sazebník na základě $S+1$ **segmentačních kritérií**, která významně odlišují rozdělení úhrnu škod. Nechť

- $i_0 \in \mathcal{I}_0$, např. tarifní skupiny $\mathcal{I}_0 = \{$A1, A2, A3, A4, A5$\}$,
- $i_1 \in \mathcal{I}_1, \ldots, i_S \in \mathcal{I}_S$, např. věk $\mathcal{I}_1 = \{$18-30 let, 30-65 let, 65 a více let$\}$

Označíme $I = (i_0, i_1, \ldots, i_S)$ **tarifní třídu**, kde $I \in \mathcal{I} = \mathcal{I}_0 \otimes \mathcal{I}_1 \otimes \cdots \otimes \mathcal{I}_S$. Nechť W_I počet smluv ve třídě I.

Složené rozdělení úhrnu škod

Značení a předpoklady

Úhrn škod pro tarifní třídu I s expozicí W_I během jednoho roku

$$L_I^T = \sum_{w=1}^{W_I} L_{I,w}, \; L_{I,w} = \sum_{n=1}^{N_{I,w}} X_{I,n,w},$$

kde $N_{I,w}$ značí náhodný počet škod na smlouvě během jednoho roku a $X_{I,n,w}$ je náhodná výše škody (claim severity). Předpokládáme, že všechny náhodné veličiny jsou **nezávislé**. Nechť v tarifní třídě I mají $N_{I,w}$ stejné rozdělení pro všechny w a $X_{I,n,w}$ mají stejné rozdělení pro všechny n a w.

Složené rozdělení úhrnu škod
Střední hodnota a rozptyl

Označíme N_I, X_I nezávislé kopie $N_{I,w}, X_{I,n,w}$. Dostáváme známé vztahy pro střední hodnotu a rozptyl složeného rozdělení úhrnu škod:

$$\begin{aligned}
\mu_I &= \mathbb{E}[L_I] = \mathbb{E}[N_I]\mathbb{E}[X_I], \\
\mu_I^T &= \mathbb{E}[L_I^T] = W_I \mu_I, \\
\sigma_I^2 &= var(L_I) = \mathbb{E}[N_I] var(X_I) + (\mathbb{E}[X_I])^2 var(N_I), \\
(\sigma_I^T)^2 &= var(L_I^T) = W_I \sigma_I^2.
\end{aligned}$$

Multiplikativní sazebník

Označíme úhrn pojistného $TP_I = W_I Pr_I$ pro třídu I. Multiplikativní sazebník předpokládá, že výsledná sazba je složena multiplikativním způsobem ze **základní sazby** Pr_{i_0} a **nezáporných přirážek** $e_{i_1}, \ldots, e_{i_S}$, tj.

$$Pr_I = Pr_{i_0} \cdot (1 + e_{i_1}) \cdot \cdots \cdot (1 + e_{i_S}),$$

$I = (i_0, i_1, \ldots, i_S)$.

Předepsaný škodní průběh

Naším cílem je najít základní hladiny pojistného a hodnoty přirážkových koeficientů takové, aby bylo zaručen **předepsaný škodní průběh** $\hat{LR}$, tj. chceme splnit **náhodná omezení** (L_I^T jsou náhodné veličiny)

$$\frac{L_I^T}{TP_I} \leq \hat{LR} \text{ for all } I \in \mathcal{I}. \tag{1}$$

Přístup umožňuje předepsat různé škodní průběhy pro různé třídy.

Omezení – střední hodnota a pravděpodobnost

Obvykle je pojistné nastavováno s ohledem na **střední hodnotu**, tj.

$$\frac{\mathbb{E}[L_I^T]}{TP_I} = \frac{\mathbb{E}[L_I]}{Pr_I} \leq \hat{LR} \text{ for all } I \in \mathcal{I}. \tag{2}$$

Tento přístup však neberu v úvahu rizikovost jednotlivých skupin. Přirozený je požadavek, aby bylo omezení s předepsaným škodním průběhem (1) **splněno s velkou pravděpodobností**

$$P\left(\frac{L_I^T}{TP_I} \leq \hat{LR}\right) \geq 1 - \varepsilon, \text{ for all } I \in \mathcal{I}, \tag{3}$$

kde $\varepsilon \in (0, 1)$, obvykle ε malé (0.1, 0.05).

Omezení – pravděpodobnost

Jiný (kolektivní) přístup může předepsat škodní průběh pro celý kmen (nový obchod) s vysokou pravděpodobností:

$$P\left(\frac{\sum_{I\in\mathcal{I}} L_I^T}{\sum_{I\in\mathcal{I}} TP_I} \leq \hat{LR}\right) \geq 1-\varepsilon.$$

Zobecněné lineární modely

Modely s logaritmickým linkem

Pro modelování **očekávaného počtu a očekávané výše škod** využijeme zobecněné lineární modely s logaritmickým linkem $g(\mu) = \ln \mu$. Tedy předpokládáme, že pro každou třídu $I = (i_0, i_1, \ldots, i_S)$ platí

$$\begin{aligned} \mathbb{E}[N_I] &= \exp\{\lambda_{i_0} + \lambda_{i_1} + \cdots + \lambda_{i_S}\}, \\ \mathbb{E}[X_I] &= \exp\{\gamma_{i_0} + \gamma_{i_1} + \cdots + \gamma_{i_S}\}, \end{aligned}$$

kde λ_i, γ_i jsou neznámé koeficienty. Tedy pro očekávaný úhrn škod na smlouvě během jednoho roku platí

$$\begin{aligned} \mathbb{E}[L_I] &= \exp\{\lambda_{i_0} + \gamma_{i_0} + \lambda_{i_1} + \gamma_{i_1} + \cdots + \lambda_{i_S} + \gamma_{i_S}\} \\ &= \exp\{\lambda_{i_0} + \gamma_{i_0}\} \cdot \exp\{\lambda_{i_1} + \gamma_{i_1}\} \cdot \cdots \cdot \exp\{\lambda_{i_S} + \gamma_{i_S}\} \end{aligned}$$

Zobecněné lineární modely

Více v předešlém projektu
ZOBECNĚNÉ LINEÁRNÍ MODELY V POJIŠŤOVNICTVÍ

Multiplikativní sazebník

Základní sazby a přirážky získáme po vhodném **znormování koeficientů** ze zobecněných lineárních modelů:

$$
\begin{aligned}
Pr_{i_0} &= \frac{\exp\{\lambda_{i_0} + \gamma_{i_0}\}}{\hat{LR}} \cdot \prod_{s=1}^{S} \min_{i \in \mathcal{I}_s} \exp(\lambda_i) \cdot \prod_{s=1}^{S} \min_{i \in \mathcal{I}_s} \exp(\gamma_i), \\
e_{i_s} &= \frac{\exp(\lambda_{i_s})}{\min_{i_s \in I_s} \exp(\lambda_{i_s})} \cdot \frac{\exp(\gamma_{i_s})}{\min_{i_s \in I_s} \exp(\gamma_{i_s})} - 1,
\end{aligned}
$$

Při této volbě je omezení na maximální škodní průběh (2) splněno ve střední hodnotě. Při praktickém odhadu jsou teoretické (neznámé) koeficienty nahrazeny odhady.

Segmentační kritéria
POV

Uvažujeme 60 tisíc smluv pojištění odpovědnost za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení). Následující kritéria jsou využita pro tvorbu multiplikativního sazebníku:

- **tarifní skupině** dle objemu motoru (TS): 5 kategorií (do 1000, do 1350, do 1850, do 2500, nad 2500 ccm) – hlavní kritérium pro základní sazby
- **stáří pojistníka** kategorizované (vek): 3 kategorie (18-30, 30-65, 65 a více)
- **region** kategorizované (region): 4 kategorie (nad 500 tisíc, nad 50 tisíc, nad 5 tisíc, do 5 tisíc obyvatel)
- **vznětový motor** (diesel): 2 kategorie (1 – ano, 2 – ne)

Zobecněné lineární modely

Odhady parametrů

		Overd. Poisson			Gamma			Inv. Gaussi	
Param.	Level	Est.	Std.Err.	**Exp**	Est.	Std.Err.	**Exp**	Est.	Std.Err.
TS	1	-3.096	0.042	0.045	10.30	0.015	29 778	10.30	0.017
TS	2	-3.072	0.038	0.046	10.35	0.013	31 357	10.35	0.015
TS	3	-2.999	0.037	0.050	10.46	0.013	34 913	10.46	0.015
TS	4	-2.922	0.037	0.054	10.54	0.013	37 801	10.54	0.015
TS	5	-2.785	0.040	0.062	10.71	0.014	44 666	10.71	0.017
region	1	0.579	0.033	1.785	0.21	0.014	1.234	0.21	0.016
region	2	0.460	0.031	1.583	0.11	0.013	1.121	0.11	0.014
region	3	0.205	0.032	1.228	0.06	0.013	1.059	0.06	0.015
region	4	0.000	0.000	1.000	0.00	0.000	1.000	0.00	0.000
vek	1	0.431	0.027	1.539	-	-	-	-	-
vek	2	0.245	0.024	1.277	-	-	-	-	-
vek	3	0.000	0.000	1.000	-	-	-	-	-
diesel	1	-0.177	0.018	0.838	-	-	-	-	-
diesel	2	0.000	0.000	1.000	-	-	-	-	-
Scale		0.647	0.000		13.84	0.273		0.002	0.000

Multiplikativní sazebník

		GLM		EV model		SP model (ind.)		SP model (kol.)	
		G	IG	G	IG	G	IG	G	IG
TS	1	1 880	1 879	3 805	3 801	9 318	14 952	4 400	5 305
TS	2	2 028	2 029	4 104	4 105	9 979	16 319	8 733	5 563
TS	3	2 430	2 431	4 918	4 918	11 704	19 790	5 547	6 296
TS	4	2 840	2 841	5 748	5 747	13 380	23 145	6 376	7 125
TS	5	3 850	3 851	7 792	7 791	17 453	31 718	8 421	9 169
region	1	**2.203**	**2.201**	.311	.390	.407	.552	.463	.407
region	2	.775	.776	.057	.121	.177	.264	.226	.195
region	3	.301	.299	.000	.000	.000	.000	.000	.000
region	4	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
vek	1	.539	.539	.350	.277	.257	.157	.182	.268
vek	2	.277	.277	.121	.060	.105	.031	.015	.107
vek	3	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
diesel	1	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
diesel	2	.194	.194	.194	.194	.130	.114	.156	.121

Celková ztráta
na smlouvě během jednoho roku

Úhrn škod (celková ztráta) na slouvě povinného ručení během jednoho roku může být složena následujícím způsobem:

$$L_I = (1 + vc_I)\left[(1 + inf_z)L_I^z + (1 + inf_m)L_I^m\right] + fc_I,$$

kde **škody na zdraví** L_I^z a **škody na majetku** L_I^m jsou modelovány odděleně, zohledňujeme odlišné **inflace** škod na zdraví inf_z a na majetku inf_m, proporcionální vc_I a fixní **náklady** fc_I.

Optimalizační model

Deterministický přístup

Pro stanovení multiplikativního sazebníku můžeme využít následující model minimalizující úhrn pojistného[1] při omezení na očekávané škodní průběhy a maximální přípustnou přirážku r^{max}:

$$\begin{aligned} \min \sum_{I \in \mathcal{I}} w_I Pr_{i_0}(1+e_{i_1}) \cdot \dots \cdot (1+e_{i_S}) & \\ \text{s.t.} & \\ \hat{LR} \cdot Pr_{i_0} \cdot (1+e_{i_1}) \cdot \dots \cdot (1+e_{i_S}) &\geq \mathbb{E}[L_{i_0,i_1,\dots,i_S}], \\ (1+e_{i_1}) \cdot \dots \cdot (1+e_{i_S}) &\leq 1 + r^{max}, \\ e_{i_1}, \dots, e_{i_S} &\geq 0, \ (i_0, i_1, \dots, i_S) \in \mathcal{I}. \end{aligned} \tag{4}$$

Problém je nelineární nekonvexní, tedy velice obtížně řešitelný.

[1] Minimalizace je vhodná ve vysoce konkurenčním prostředí.

Optimalizační model

Transformace

S využitím logaritmické transformace rozhodovacích proměnných $u_{i_0} = \ln(Pr_{i_0})$ a $u_{i_s} = \ln(1 + e_{i_s})$ a položíme-li

$$b_{i_0,i_1,\dots,i_S} = \ln(\mathbb{E}[L_{i_0,i_1,\dots,i_S}]/L\hat{R}),$$

můžeme úlohu přepsat jako problém s lineárními omezeními a konvexní účelovou funkcí, kterou snadno vyřešíme dostupnými optimalizačními softwary:

$$\begin{aligned}
\min \sum_{I \in \mathcal{I}} w_I e^{u_{i_0} + u_{i_1} + \dots + u_{i_S}} & \\
\text{s.t.} & \\
u_{i_0} + u_{i_1} + \dots + u_{i_S} &\geq b_{i_0,i_1,\dots,i_S}, \\
u_{i_1} + \dots + u_{i_S} &\leq \ln(1 + r^{max}), \\
u_{i_1}, \dots, u_{i_S} &\geq 0, \; (i_0, i_1, \dots, i_S) \in \mathcal{I}.
\end{aligned} \tag{5}$$

Optimalizační model

Ekvivalence úloh

Úlohy (4) and (5) jsou ekvivalentní v následujícím smyslu: $\hat{Pr}_{i_0}, \hat{e}_{i_1}, \ldots, \hat{e}_{i_S}$ je optimálním řešením úlohy (4) právě tehdy, když $\hat{u}_{i_0}, \hat{u}_{i_1}, \ldots, \hat{u}_{i_S}$ je optimálním řešením úlohy (5) a platí následující vztahy $\hat{u}_{i_0} = \ln(\hat{Pr}_{i_0})$ and $\hat{u}_{i_s} = \ln(1 + \hat{e}_{i_s})$. Všimněme si, že deterministický přístup nezávisí na expozici tarifních tříd.

Optimalizační model
Síť koeficientů

Předpokládáme, že jsou přirážkové koeficienty vybírány ze sítě hodnot. Pro zjednodušení předpokládáme, že je tato síť ekvidistantní. Nechť $r_s > 0$ značí krok, obvykle 0.1 or 0.05. Přirážku poté modelujeme jako

$$e_{i_s} = x_{i_s} \cdot r_s,$$

kde $x_{i_s} \in \{0, \ldots, J_s\}$ jsou celočíselné rozhodovací proměnné a $J_s = \lfloor r^{max}/r_s \rfloor$. Po logaritmické transformaci bychom získali obtížně řešitelnou úlohu. Proto využijeme jinou formulaci založenou na binárních proměnných, kde položíme

$$u_{i_s} = \sum_{j=0}^{J_s} y_{i_s,j} \ln(1 + j \cdot r_s),$$

spolu s podmínkou $\sum_{j=0}^{J_s} y_{i_s,j} = 1$, která zajistí, že vybereme právě jednu hodnotu přirážky.

Stochastické programování
Úlohy s náhodnou pravou stranou

Cílem je minimalizovat účelovou funkci $f : \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$ za omezení

$$g_j(x) \geq \xi_j, \; j = 1, \ldots, m,$$

kde $g_j : \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$ a ξ_j jsou reálné náhodné veličiny. Pravděpodobnostní omezení

$$P\left(g_j(x) \geq \xi_j\right) \geq 1 - \varepsilon, \; j = 1, \ldots, m,$$

můžou být přeformulovány pomocí kvantilové funkce jako

$$g_j(x) \geq F^{-1}_{\xi_j}(1 - \varepsilon), \; j = 1, \ldots, m.$$

Optimalizační model – stochastický

Individuální pravděpodobnostní omezení

Předepíšeme-li maximální pravděpodobnost $\varepsilon \in (0,1)$ pro porušení škodního průběhu v každé tarifní třídě, dostaneme následující pravděpodobnostní omezení

$$P\left(L^T_{i_0,i_1,\ldots,i_S} \leq \hat{LR} \cdot W_{i_0,i_1,\ldots,i_S} \cdot Pr_{i_0} \cdot (1+e_{i_1}) \cdot \dots \cdot (1+e_{i_S})\right) \geq 1-\varepsilon,$$

které snadno přepíšeme s využitím kvantilových funkcí jako

$$\hat{LR} \cdot W_{i_0,i_1,\ldots,i_S} \cdot Pr_{i_0} \cdot (1+e_{i_1}) \cdot \dots \cdot (1+e_{i_S}) \geq F^{-1}_{L^T_{i_0,i_1,\ldots,i_S}}(1-\varepsilon).$$

Položíme-li

$$b_I = \ln\left[\frac{F^{-1}_{L^T_I}(1-\varepsilon)}{W_I \cdot \hat{LR}}\right],$$

můžeme využít deterministickou formulaci (5).

Optimalizační model – stochastický

Čebyševova nerovnost

Je však velice obtížné spočíst přesné hodnoty kvantilů $F_{L_l^T}^{-1}$ pro složená rozdělení, Withers and Nadarajah (2011), a využití centrální limitní věty nemusí být vzhledem k výši expozice vhodné.

Čebyševova nerovnost pro $X \in \mathcal{L}_2$:

$$P\left(|X - \mathbb{E}[X]| \geq \varepsilon\right) \leq \frac{\mathbb{E}[(X - \mathbb{E}[X])^2]}{\varepsilon^2},$$

případně pro $X \in \mathcal{L}_p$, $p \in \mathbb{N}$:

$$P\left(|X - \mathbb{E}[X]| \geq \varepsilon\right) \leq \frac{\mathbb{E}[|X - \mathbb{E}[X]|^p]}{\varepsilon^p}.$$

Jednostranná verze Čebyševovy nerovnosti pro $X \in \mathcal{L}_2$:

$$P\left(X \geq \hat{LR}\right) \leq \frac{1}{1 + (\hat{LR} - \mu)^2/\sigma^2},$$

kde $\hat{LR} \geq \mu$.

Optimalizační model – stochastický

Spolehlivostní omezení

Namísto kvantilů můžeme využít jednostrannou Čebyševovu nerovnost založenou na střední hodnotě a rozptylu ztát, což vede na následující omezení

$$P\left(\frac{L_I^T}{TP_I} \geq \hat{LR}\right) \leq \frac{1}{1 + (\hat{LR} \cdot TP_I - \mu_I^T)^2/(\sigma_I^T)^2} \leq \varepsilon, \tag{6}$$

pro $\hat{LR} \cdot TP_I \geq \mu_I^T$.

Optimalizační model – stochastický

Spolehlivostní omezení

Chen et al. (2011) ukázali, že meze je dosaženo pro rozdělení s danou střední hodnotou μ_l^T a rozptylem $(\sigma_l^T)^2$, tj.

$$\sup_{\mathbb{E}[L_l^T]=\mu_l^T,\ var(L_l^T)=(\sigma_l^T)^2} P\left(L_l^T \geq \hat{LR} \cdot TP_l\right) = \frac{1}{1 + (\hat{LR} \cdot TP_l - \mu_l^T)^2/(\sigma_l^T)^2},$$

pro $\hat{LR} \cdot TP_l \geq \mu_l^T$. Omezení je tedy maximálně konzervativní a zajišťuje

$$\sup_{\mathcal{D}:\ \mathbb{E}[L_l^T]=\mu_l,\ var(L_l^T)=(\sigma_l^T)^2} P\left(L_l^T \geq \hat{LR} \cdot TP_l\right) \leq \varepsilon.$$

Optimalizační model – stochastický

Spolehlivostní omezení

Nerovnost (6) můžeme přepsat jako:

$$\mu_I^T + \sqrt{\frac{1-\varepsilon}{\varepsilon}}\sigma_I^T \leq \hat{LR} \cdot TP_I.$$

Po vydělení expozicí dostáváme výsledné omezení

$$\mu_I + \sqrt{\frac{1-\varepsilon}{\varepsilon}}\frac{\sigma_I}{\sqrt{W_I}} \leq \hat{LR} \cdot Pr_I. \tag{7}$$

Položíme-li

$$b_I = \ln\left[\left(\mu_I + \sqrt{\frac{1-\varepsilon}{\varepsilon W_I}}\sigma_I\right) / \hat{LR}\right],$$

můžeme využít deterministickou formulaci (5) s příslušnou pravou stranou. V tomto případě je expozice tarifní třídy zohledněna.

Kolektivní pravděpodobnostní omezení

V kolektivním modelu předepíšeme pravděpodobnost, s níž má pojistné pokrýt budoucí ztráty v celém kmeni (LoB):

$$P\left(\sum_{I\in\mathcal{I}} L_I^T \le \sum_{I\in\mathcal{I}} W_I Pr_I\right) \ge 1-\varepsilon.$$

Optimalizační model – stochastický

Zaks et al. (2006) představili problém pro stanovení pojistného (bez multiplikativního efektu), kde minimalizují střední čtvercovou chybu za podmínek na celkové pojistné LoB s využitím centrální limitní věty:

$$\begin{aligned} &\min_{Pr_I} \sum_{I \in \mathcal{I}} \frac{1}{r_I} \mathbb{E}\left[\left(L_I^T - W_I Pr_I \right)^2 \right] \\ &\text{s.t.} \\ &\sum_{I \in \mathcal{I}} W_I Pr_I = \sum_{I \in \mathcal{I}} W_I \mu_I + z_{1-\varepsilon} \sqrt{\sum_{I \in \mathcal{I}} W_I \sigma_I^2}, \end{aligned} \tag{8}$$

kde $r_I > 0$ a $z_{1-\varepsilon}$ značí kvantil standardního normálního rozdělení.

Optimaliační model – stochastický

Dle Zaks et al. (2006), Theorem 1, má úloha jediné řešení

$$\hat{P}r_I = \mu_I + z_{1-\varepsilon}\frac{r_I \sigma}{rW_I},$$

kde $r = \sum_{I\in\mathcal{I}} r_I$ and $\sigma^2 = \sum_{I\in\mathcal{I}} W_I \sigma_I^2$. Tyto odhady pojistného můžeme opět využít v deterministickém modelu (5), položíme-li

$$b_I = \ln\left[\left(\mu_I + z_{1-\varepsilon}\frac{r_I \sigma}{rW_I}\right)/\hat{LR}\right].$$

Zaks et al. (2006) diskutovali odlišné volby r_I, například $r_I = 1$ nebo $r_I = W_I$ vedou k semi-rovnoměrnému a rovnoměrnému rozložení rizika.

Obsah

Segmentační kritéria
POV

Uvažujeme 60 tisíc smluv pojištění odpovědnost za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení). Následující kritéria jsou využita pro tvorbu multiplikativního sazebníku:

- **tarifní skupině** dle objemu motoru (TS): 5 kategorií (do 1000, do 1350, do 1850, do 2500, nad 2500 ccm) – hlavní kritérium pro základní sazby
- **stáří pojistníka** kategorizované (vek): 3 kategorie (18-30, 30-65, 65 a více)
- **region** kategorizované (region): 4 kategorie (nad 500 tisíc, nad 50 tisíc, nad 5 tisíc, do 5 tisíc obyvatel)
- **vznětový motor** (diesel): 2 kategorie (1 – ano, 2 – ne)

Software

SAS Enterprise Guide:

- SAS GENMOD procedure (SAS/STAT 9.3) – odhad zobecněných lineárncíh modelů
- SAS OPTMODEL procedure (SAS/OR 9.3) – optimalizace

Odhady parametrů

Param.	Level	Overd. Poisson Est.	Std.Err.	**Exp**	Gamma Est.	Std.Err.	**Exp**
TS	1	-3.096	0.042	0.045	10.30	0.015	29 778
TS	2	-3.072	0.038	0.046	10.35	0.013	31 357
TS	3	-2.999	0.037	0.050	10.46	0.013	34 913
TS	4	-2.922	0.037	0.054	10.54	0.013	37 801
TS	5	-2.785	0.040	0.062	10.71	0.014	44 666
region	1	0.579	0.033	1.785	0.21	0.014	1.234
region	2	0.460	0.031	1.583	0.11	0.013	1.121
region	3	0.205	0.032	1.228	0.06	0.013	1.059
region	4	0.000	0.000	1.000	0.00	0.000	1.000
vek	1	0.431	0.027	1.539	-	-	-
vek	2	0.245	0.024	1.277	-	-	-
vek	3	0.000	0.000	1.000	-	-	-
diesel	1	-0.177	0.018	0.838	-	-	-
diesel	2	0.000	0.000	1.000	-	-	-
Scale		0.647	0.000		13.84	0.273	

Použité modely

- **GLM** – Postup založený na zobecněných lineárních modelech
- **EV model** – Deterministický model
- **SP model (ind.)** – Stochastický model s individuálními omezeními s $\varepsilon = 0.1$
- **SP model (kol.)** – Stochastický model s kolektivním omezením s $\varepsilon = 0.1$

Multiplikativní sazebník

		GLM		EV model		SP model (ind.)		SP model (kol.)	
		G	IG	G	IG	G	IG	G	IG
TS	1	1 880	1 879	3 805	3 801	9 318	14 952	4 400	5 305
TS	2	2 028	2 029	4 104	4 105	9 979	16 319	8 733	5 563
TS	3	2 430	2 431	4 918	4 918	11 704	19 790	5 547	6 296
TS	4	2 840	2 841	5 748	5 747	13 380	23 145	6 376	7 125
TS	5	3 850	3 851	7 792	7 791	17 453	31 718	8 421	9 169
region	1	**2.203**	**2.201**	.311	.390	.407	.552	.463	.407
region	2	.775	.776	.057	.121	.177	.264	.226	.195
region	3	.301	.299	.000	.000	.000	.000	.000	.000
region	4	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
vek	1	.539	.539	.350	.277	.257	.157	.182	.268
vek	2	.277	.277	.121	.060	.105	.031	.015	.107
vek	3	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
diesel	1	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
diesel	2	.194	.194	.194	.194	.130	.114	.156	.121

Závěr a doporučení

- Zobecněné lineární modely a EV model – dobrý začátek
- Individuální model – vhodný pro méně segmentované sazebníky
- Kolektivní model – vhodný pro více segmentované sazebníky

Obsah

Reference

- M. Branda (2012). **Underwriting risk control in non-life insurance via generalized linear models and stochastic programming**. Proceedings of the 30th International Conference on Mathematical Methods in Economics 2012, J. Ramík, D. Stavárek eds., Silesian University in Opava, School of Business Administration in Karviná, 61–66.
- M. Branda (2013). **Optimization approaches to multiplicative tariff of rates estimation in non-life insurance**. Asia-Pacific Journal of Operational Research 31 (5), 1450032, 17 pages, 2014.
- L. Chen, S. He, S. Zhang (2011). **Tight bounds for some risk measures, with applications to robust portfolio selection**. Operations Research, 59(4), 847–865.
- E. Ohlsson, B. Johansson (2010). **Non-Life Insurance Pricing with Generalized Linear Models**. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Y.-K. Tse (2009). **Nonlife actuarial models: Theory, methods and evaluation**. Cambridge University Press, New York.
- Ch. Withers, S. Nadarajah (2011). **On the compound Poisson-gamma distribution**. Kybernetika 47(1), 15–37.
- Y. Zaks, E. Frostig, B. Levikson (2006). **Optimal pricing of a heterogeneous portfolio for a given risk level**. Astin Bulletin 36(1), 161–185.